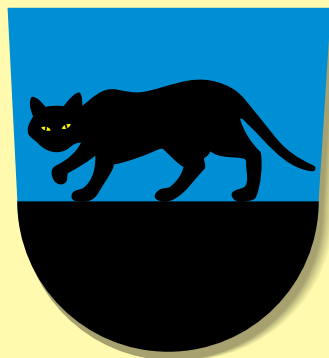

En trygg kommun – råd och tips

Innehåll

En utmaning av storolycksdimensioner?	3
Hur förebygger man hem- och fritidsolycksfall?	
Bör bli del av kommunens vardagsarbete	5
Helheten är mera än summan av delarna	5
Klar arbetsfördelning underlättar	6
Kartläggning av orsakerna utgör nyckeln	7
Bra planering är halva jobbet	8
Utvärdering av resultat	9
Så här gjorde vi:	
Kommuner som haft framgång i tävlingen Trygg kommun berättar om sina erfarenheter	10
Björneborg: Gemensamt idéarbete för trygghet	11
Vammala: Ny trygghetskultur ändrade arbetsätten	14
Oripää: Hembesök avhjälpste många riskmoment	16
Äänekoski med grannkommuner:	
Trygghetsprojektet startade med hälsokartläggning	18
Torneå: Familjerna i fokus	21
Kurikka: Närhet till kommuninvånarna – trygghet en vana	23
Hyvinge: En rad småprojekt växte ut till mål för hela kommunen	25
Nätverk av säkra och trygga kommuner	28
Kriterier för Safe Community-nätverket	29
Informationskällor för hela landet	30
Tilläggsupplysningar	31

Utgivare:
Kampanjen mot hemolycksfall

Arbetsgrupp:
Anja Allila, Finlands Röda Kors
Markku Haiko, Finlands Kommunförbund
Liisa Joutsu, Räddningsbranschens
Centralorganisation i Finland (SPEK)
Anne Lounamaa, Stakes
Auli Paavola, Finlands Kommunförbund
Merja Söderholm, social- och
hälsovårdsministeriet
Kaarina Tamminiemi, Centret för
hälsofrämjande

Med kommunernas erfarenheter bidrog:
Ulla Eklund, Kalervo Laaksonen
och Markku Setälä, Björneborg
Hannu Tähtö, Vammala
Aira Isotalo, Oripää
Juhani Boman och Lea Sippola, Äänekoski
med grannkommuner
Tuula Mikkola, Torneå
Raimo Bredarholm och Pekka Vuorinen,
Kurikka
Ismo Laatta, Hyvinge
Redaktör: Leena Kokko
Svensk översättning: Sirpa Aitosalo
och Marianne Tervonen
Formgivning och layout: Markus Itkonen

En utmaning av storolycksdimensioner?

Finland inträffar det varje år olycksfall i en omfattning som motsvarar en storolycka – utan att det väcker någon upprördhet. Storolyckor brukar man gardera sig mot. Hem- och fritidsolycksfallen är små bäckar som tillsammans bildar en ansenlig flod, med betydande konsekvenser för ett stort antal människor. För samhället handlar det om en utmaning av lika stora mått som en storolycka.

Varje dag skadar sig över 2000 personer i vårt land till följd av hem- och fritidsolycksfall. Varje dag omkommer sex av de drabbade. Olycksfallsskadorna blir dyra. Exempelvis lärbensbrotten kostar samhället 840 miljoner mark på årsnivå. I en medelstor stad med ca 40 000 invånare kan behandlingskostnaderna för lärbensbrott uppgå till två miljoner mark per år.

Hem- och fritidsolycksfall går att förebygga. Olycksfallsförebyggandet är ett område där främjandet av hälsa och trygghet ger snabba resultat. Förebyggandet av olycksfall är lönande såväl mänskligt som ekonomiskt sett.

Denna handbok vill uppmuntra kommunerna att satsa på att förebygga hem- och fritidsolycksfall. Den visar på möjligheter inom olycksfallsförebyggandet och ger exempel på det kunnande som några kommuner har utvecklat i sina satsningar. Handboken är avsedd som ett hjälpmedel för kommunplaneringen och ett redskap för det olycksfallsförebyggande samarbetet mellan kommunens olika sektorer. Den lyfter fram trygghet och säkerhet som en genomgående tanke i all verksamhet.

Kommunerna skiljer sig från varandra i fråga om storlek, verksamhetsmiljö och verksamhetskultur. Därför är anvisningarna mycket generella. Lösningarna och handlingsmetoderna kan variera mycket, vilket kommunernas erfarenheter tydligt visar.

Vartannat år arrangerar Kampanjen mot hemolycksfall en tävling om titeln Trygg kommun. För att ha framgång i tävlingen skall kommunen, samkommunen eller kommungruppen ha utarbetat en fungerande plan för att minska hem- och fritidsolycksfallen och även vidtagit olycksfallsförebyggande åtgärder. Större städer kan delta i tävlingen med områdesprogram. Tä-

lingsdeltagandet kan inspirera och sporra till ansträngningar att minska olycksfallen och ge utdelning i form av "goda handlingsmodeller". Det egentliga målet är att förebyggandet av hem- och fritidsolycksfall skall bli en del av kommunens vardag inom alla förvaltningssektorer och i alla medborgarkretsar.

Hur förebygger man hem- och fritidsolycksfall?

Bör bli en del av kommunens vardagsarbete

För sina invånare är kommunen en viktig trygghetsfaktor, tillhandahållare av grundförutsättningarna för välfärd och livskvalitet. Förebyggandet av hem- och fritidsolycksfall utgör en väsentlig del av kommunens långsiktiga välfärdsutveckling.

Hem- och fritidsolycksfallens betydelse bör "lyftas fram" i kommunen. Det lönar sig att ta säkerhet och trygghet som en av utgångspunkterna i all kommunplanering. När olycksfallsförebyggandet införlivas med de olika förvaltningssektorernas verksamhetsplaner och inbyggs i ledningsprocesser och beskrivningar av enskilda anställdas arbetsuppgifter, är det inte något lösrückt som "egentligen inte angår någon". De trygghetsfrämjande åtgärderna integreras i kommunens vardagsarbete och blir en del av de grundläggande uppgifterna för alla kommunens arbetstagare.

Denna infallsvinkel gör det också lättare att bedöma trygghetsfrågorna med avseende på effekter och följder. Är det nya vägprojektet tryggt med tanke på alla som kommer att använda vägen? Hur beaktar det nya fritidshallbygget barnens möjligheter att tryggt ta sig till sina fritidsaktiviteter på egen hand? Och är belysningen i området tillräcklig så att också äldre och personer med svag syn tryggt kan röra sig där? Kan hemtjänstanlitande äldre som bor kvar hemma känna sig verkligen trygga? Om inte, hur kan man utveckla saker och ting i rätt riktning?

När förebyggandet av hem- och fritidsolycksfall går som en röd tråd genom planeringen, samarbetet, verksamheten och utvärderingen, slipper man dyra felbedömningar och reparationer i efterhand. Olycksfallsförebyggandet blir en naturlig del av kommunens välfärdspolitiska program.

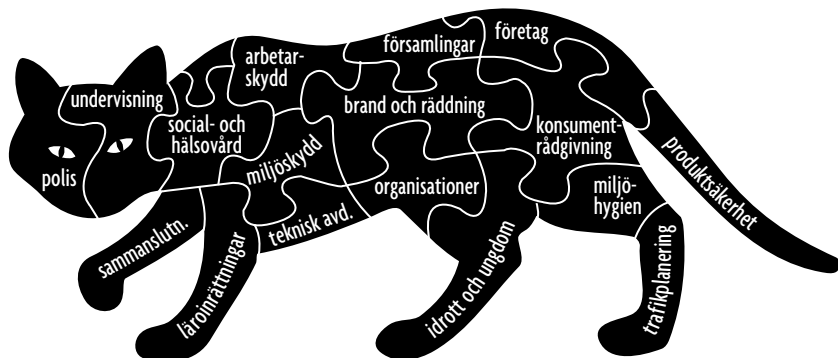
Helheten är mera än summan av delarna

I det olycksfallsförebyggandet arbetet behövs vetande och kunskaper, samarbete och engagemang från många håll. Utmaning-

arna är stora och det finns mycket att göra. Men inget händer av sig självt. Någon måste sätta i gång. Det lönar sig inte att sitta och vänta på en kallelse till överläggningar om samarbete. Initiativet tas av den som hinner först. En lämplig grupp kallas samman. Sedan slår man sina kloka huvuden ihop och sätter igång.

Samarbetspartners inom kommunens organisation hittar man bl.a. vid social- och hälsovården, tekniska verket, trafikplaneringen, brand- och räddningsverket, undervisningssektorn, idrotts- och ungdomscentralen, konsumentrådgivningen, produktsäkerheten, miljöhygien och miljöskyddet samt polisen. Olika lokala sammanslutningar, företagens arbetsskyddsorganisationer och ortstidningen kan bidra med värdefulla insatser. Ett samarbete med läroinrättningarna på orten ger ömsesidig nytta.

Ett brett nätverk är det bästa sättet att nå ut till människorna i kommunen.

Kommunens tjänstemannaledning och förtroendevalda bör redan från början engageras för projektet, också på beslutsnivå. Arbetstagare som gör hembesök och är verksamma inom kundservice utgör en viktig nyckelgrupp i det olycksfallsförebyggandet arbetet, en länk mellan kommunen och hemmen.

Klar arbetsfördelning underlättar

Den grupp som vill ta itu med att förebygga hem- och fritidsolycksfall börjar med att definiera sin verksamhetsram och de gemensamma spelreglerna. Man kommer överens om vem (eller vilka) som bär helhetsansvaret för projektet. Sedan utser man

samarbetspartners och definierar deras uppgifter. Man avtalar om formerna för samarbetet och bestämmer exakt vem som skall göra vad.

Kärntruppen i en arbetsgrupp med bred sammansättning kan bestå av några eldsjälare som har det övergripande ansvaret. En liten kärntrupp är flexibel, informell och lättare att sammankalla.

Om kommunen redan har en annan arbetsgrupp med uppgifter som passar bra för det aktuella området (t.ex. inom trafiksäkerhet, hälsofostran, brandskydd eller drogprevention) lönar det sig att införliva det olycksfallsförebyggande arbetet med dess verksamhet.

Resurserna för samarbetsprojektet (penninganslag, personal) är det viktigt att anteckna så att de "syns", även om de går under olika förvaltningssektorer och andra samarbetspartners budgetar. Likaså bör kopplingen till kommunens övriga planering och projekt synliggöras. På det sättet ingår de olycksfallsförebyggande projekten som en del i förverkligandet av större visioner i kommunen.

Kartläggning av orsakerna utgör nyckeln

De flesta olycksfall (70 %) är av andra slag än olycksfall i arbetet eller trafikolyckor. Deras orsaker blir ofta inte utredda.

Med en gedigen kartläggning av hem- och fritidsolycksfallen i kommunen kan man utan vidare övertyga alla – också samarbetspartnerna och de kommunala beslutsfattarna – om varför det är viktigt att förebygga olycksfall och vilka problem det gäller att ta itu med.

Faktaunderlaget stöder planeringen av det olycksfallsförebyggande arbetet, bl.a. i fråga om var åtgärderna lämpligast skall sättas in och hur de skall prioriteras. På samma gång får man måttstockar för hur målen förverkligas. Det är ju angeläget att få veta om verksamheten leder till resultat. Då blir arbetet mera långsiktigt och metodiskt.

Utgångspunkten vid förebyggandet av hem- och fritidsolycksfall är kommunens/regionens/områdets egna förutsättningar och villkor. En helhetsuppfattning om de trygghetspåverkande omständigheterna får man genom att kartlägga kommunens befolkningsstruktur (ålder, kön, yrkesgrupper), näringsstruktur (jordbruk, industri, servicegrenar), hushållens sammansättning (en person, två personer osv.) och miljöfaktorer.

Hälsocentralerna kan göra besöksutredningar och klientinter-

vjuer. Intervjuer med yrkesgrupper som gör hembesök samt med deras klienter är ytterligare en kartläggningsmetod. Om det finns privata hälsovårdstjänster på orten lönar det sig att för helhetsbildens skull inkludera olycksfallsuppgifter från dem i den kartläggningen.

Kommunens olika förvaltningsgrenar och organisationer kan ha mängder av nyttig information som går att sammanställa.

Uppgifter om riskmoment som kräver olycksfallsförebyggande åtgärder får man med hjälp av regionala analyser, olika utredningar, observation m.fl. system för insamling av information. Riskkartläggningar görs bl.a. av räddningsmyndigheterna, arbetarskyddsorganisationerna och den riskhanteringsenhet som eventuellt inrättats i kommunen. Alla dessa kan bidra till att kartlägga risker och minska dem.

Enligt lagstiftningen om räddningsväsendet hör det till de kommunala räddningsmyndigheternas uppgifter att förebygga olyckor. Till allmänt förebyggande av olyckor är likaså brandkärnorna förpliktade att bidra. Lagen ålägger dem att kartlägga hot och risker som förekommer inom kommunen och att registrera olyckornas omfattning och orsaker. Förebyggandet av hem- och fritidsolycksfall kan tas i betraktande vid fastställandet av räddningsväsendets servicenivå.

Vissa uppgifter om olycksfallen på den egna orten får man ur statistiken för hela landet. Handboken innehåller en förteckning (s. 30) över allmänna informationskällor som kan vara till hjälp vid utredningen av kommunens olycksfallsprofil.

Systemet för insamling av fakta skall helst vara upprättat för bestående bruk och informationen automatiskt gå till kommunledningen.

Bra planering är halva jobbet

Det lönar sig att satsa på en plan för förebyggandet av hem- och fritidsolycksfall. Grundläggande utredningar visar var insatserna behöver koncentreras och vilka målgrupper man bör rikta sig till. Utgående från dessa gör man upp en handlingsplan.

En bra handlingsplan visar:

- målen (kvalitativa och kvantitativa)
- vad som skall göras (utbildning och upplysning, riskspecifika insatser, anpassning till andra planer och åtgärder)
- vem/vilka som gör vad (arbetsfördelning, samarbetsformer och fördelning av resurser)

- när det skall göras (förnuftig tidtabell)
- vad det kostar och vem som betalar (egen budget för ansvarsgruppen!)
- hur man når kommunens invånare (informationsspridning, publikevenemang, hembesök, olika aktioner och kampanjer).

Arbetsgruppen som svarar för förebyggandet av hem- och fritidsolycksfall behöver en egen budget med medel såväl för löpande utgifter som för information och utbildning.

Planen blir inte verklighet av sig själv. Förutsättningen för att den skall leda till praktisk verksamhet är att man kommer överens om arbetsfördelningen, ansvarsområdena, tidtabellerna, utbildningen, informationen och arrangemangen för aktionerna.

Utvärdering av resultaten

Att få något gjort är bra, men i det olycksfallsförebyggande arbetet är det inte tillräckligt. Resultatet skall också kunna utvärderas. Ju tydligare mål man ställt upp, desto lättare är utvärderingen.

Resultaten kan analyseras bl.a. med hjälp av följande frågor:

- kom man igång med förebyggandet av hem- och fritidsolycksfall?
- fungerade samarbetet och på vilket sätt?
- nådde man ut till kommuninvånarna?
- lyckades informationen?
- minskade olycksfallen?

Arbetet med att förebygga olycksfallsskador är en långsiktig process, men arbetet ger resultat. Sakta men säkert.

Evalueringen av förebyggandet av hem- och fritidsolycksfall innebär ett mervärde för kommunen och ger samtidigt verktyg för utvecklingen: ökat kunnande och förutsättningar att inrikta verksamheten ändamålsenligare.

Så här gjorde vi!

Erfarenheter från kommuner som med framgång tävlat om titeln Trygg kommun

det följande presenteras erfarenheter och synpunkter som förmedlats av framgångsrika deltagare i tävlingen Trygg kommun. Sätten att hantera uppgiften och formerna för verksamheten kan variera mycket.

Följande kommuner har bidragit med erfarenheter:

- Björneborg 1995 (76 000 invånare)
- Vammala 1996 (15 000 invånare)
- Oripää, hedersomnämmande 1996 (1 300 invånare)
- Äänekoski med grannkommuner 1997 (Sumiainen kommun, Suolahti stad och Äänekoski stad gick samman i ett projekt för ökad trygghet i sina kommuner, som har sammanlagt 21 000 invånare).
- Torneå 1998 (23 500 invånare)
- Kurikka 1999 (10 800 invånare)
- Hyvinge, hedersomnämmande 1999 (42 300 invånare)

Björneborg: Gemensamt idéarbete för trygghet

– *Idén skall marknadsföras till alla samarbetsparter, från ledningen ända till de lägsta befattningarna, säger Ulla Eklund, kontaktperson för hälsofostran. Hon koordinerar Björneborgs förebyggande arbete mot hem- och fritidsolycksfall.*

– *Samarbete beror på den egna initiativförmågan och modet att be andra komma med i ett projekt.*

– *Det är människorna som gör jobbet, det gäller bara att sälja idén till dem. Visst har det funnits motstånd också, för somliga trodde att det innebär mycket extra arbete. Vanligen räckte det dock som motivering att man väl vill veta om rätta saker görs för att förebygga olycksfall.*

I Björneborg fanns det redan tidigare en god jordmån för gemensamt förebyggande av olyckor i hemmen och under fritiden tack vare det samarbete som i årtal bedrivits mellan polisen och olika förvaltningsgrenar och organisationer. Björneborg hörde dessutom till nätverket "En sund kommun" som ingick i Världshälsoorganisationens program *Hälsa för alla inför år 2000*. När inbjudan till tävlingen Trygg kommun anlände började den nya kontaktpersonen för hälsofostran samla in bakgrundsmaterial och fakta om det arbete som redan gjorts i Björneborg. Utgående ifrån dessa uppgifter gjorde man upp en plan för arbetet på att förebygga olycksfall i hemmen och under fritiden.

Kartläggning av arbetsfältet

Registrering av jourklienterna under en tvåveckorsperiod avslöjade att olycksfall var mycket vanliga i Björneborg.

- Som mål för det olycksfallsförebyggande arbetet valdes
- att minska antalet hemolycksfall och allvarliga kroppsskador
- att öka användningen av cykelhjälm och förbättra säkerheten vid cykling
- att förbättra säkerheten i hemmen genom att rätta till olika slag av missförhållanden och brister
- att informera om hjälpmedel som underlättar vardagslivet

– att påskynda uppgörandet av skyddsplaner för fastigheter och bostadsbolag.

I Björneborg fogades programmet som en del till kommunens förvaltningsgrenars gemensamma projekt "Hälsa för alla inför år 2000". Alla deltog på sitt håll i projektet. Det var bara sättet att sammanfatta och redovisa som skilde.

Konkret grepp

I Björneborg startade man med de saker man konkret kunde påverka. Björneborg är en livlig cykelstad. Staden har aktivt understött cykeläkning bl.a. genom att bygga sammanlagt 200 km cykelvägar. Genom många kampanjer för cykelhjälm har man lyckats öka användningen av hjälm. Företag i Björneborg har också bidragit till att göra cyklingen tryggare. När det gäller barn som cyklar har föräldrarna spelat en central roll i säkerhetsfrämjandet.

Brandvarnare inkluderades också i det förebyggande arbetet. Till målgrupp valde man i det första skedet långvarigt sjuka och äldre. Senare har också andra grupper tagits med, exempelvis äldre som röker och bor i servicehus. Brandväsendet ställde en stödperson till kampanjens förfogande.

På rådgivningsbyråerna tas hemmets säkerhetsfrågor upp med föräldrarna när barnet börjar kunna vända på sig. Rådgivningen effektiviserade också sin information om trafiksäkerhetsfrågor, bl.a. cykelhjälms betydelse.

På en specialmessa presenterades hjälpmedel som underlättar handikappades dagliga funktioner och förmåga att röra sig. En hjälpmedelsutlåning lånar vid behov ut kryckor, skyddsräcken, förhöjningsunderlag och rullstolar som hjälp under rehabiliteringstiden.

Skolorna har ordnat temadagar, där hälsofostran och bl.a. första hjälpen tagits upp. På högstadiets kurs i livskompetens diskuteras olycksfall. Eleverna fick också själva bedriva "olycksfallsforskning", t.ex. iakttä hur människor korsar en gata eller hur de parkerar sina bilar, och intervjuar stadens invånare om riskabla platser.

För att förebygga halkningsskador använde man prispengarna till att förse äldre invånarnas vinterskodon med dubbar. Hemsjukvårdens och hemtjänstens personal medverkade i det projektet och även i övrigt i kampanjen för trygghet på äldre dagar.

Dagsaktuella råd via media

I Björneborg har man satsat på att sprida information i samarbete med press och radio – dagsaktuella råd till stadens invånare i syfte att undvika olycksfall. Ett exempel är användningen av cykelhjälm på våren och på hösten när skolorna börjar, reflexer på kläder och cyklar när det blir mörkt på hösten, rätta skodon när det är halt osv.

Björneborg inrättade ett Trafikforum, där polisen, bilbesiktningen, bilskolorna, vägverket och lastbilsägarna tillsammans redigerar en kolumn kallad "Hyvä tietää liikenteestä" ("Tips om trafiken"), som bl.a. sänds till tidningarna. I kolumnen försöker man framhålla vissa viktiga säkerhetsaspekter som är aktuella för tidpunkten. Trafikspalten tar också upp små men väsentliga saker i trafiken.

"Helskinnad till år 2000" var den slogan som Björneborg tog i bruk efter tävlingsåret. Syftet var att hjälpa folk att inse, att det lönar sig att tänka sig för och inte kasta sig huvudstupa i faror. Människors beteende går att påverka genom upplysning och information, anser man i Björneborg.

Det man främst uppnått i Björneborg att säkerhetsarbetet mellan olika förvaltningssektorer har fördjupats och breddats i både stora och små angelägenheter. De noggrannare resultaten på de enskilda delområdena kommer till synes med tiden. Säkerhetsarbetet är ett fortgående upplysnings- och informationsarbete som utförs på flera håll i det gemensamma syftet att förbättra stadsbornas förutsättningar för ett gott liv och främja deras välfärd. Studerande på olika linjer vid yrkeshögskolan i Björneborg är entusiastiska medarbetare vid olika undersökningar och kampanjer.

En gemensam aktuell angelägenhet under år 2000 har varit uppgörandet av en trafiksäkerhetsplan för Björneborg åren 2001–2005. Planen har utarbetats av en tvärsektoriell trafiksäkerhetsarbetsgrupp. Tilläggsuppgifter om trafiksäkerhetsfrågor i Björneborgs stad finns på adressen www.pori.fi under punkten: Ajankohtaista liikenteestä.

Vammala: Ny trygghetskultur ändrade arbetssätten

– Till en början var jag rätt motsträvig mot uppgiften att bli koordinator för projektet Ett tryggt Vammala, eftersom den var ett extra-jobb, berättar brandchef Hannu Tähtö om sin inställning.

– Ganska snart insåg jag i alla fall organisationens fördelar och det fick mig att gå med. Hos oss har brandkåren haft nytta av projektet Ett tryggt Vammala, också ekonomiskt och prestigemässigt.

– Det är viktigt att engagera sådana personer som har förmåga att se alla de olika möjligheter projektet för med sig på lång sikt.

– Om det olycksfallsförebyggande arbetet får en god start, kan vi skapa en säkerhetskultur som kommunen kan utnyttja t.ex. i sin egen reklam.

Tanken på en kampanj för "Ett tryggt Vammala" föddes år 1994 under ett samnordiskt vänortsbesök i Norge, där Vammalas svenska vänort Skövde redogjorde för sina egna insatser för att öka säkerheten. Stadsstyrelsen utsåg en samarbetsgrupp på tio personer och gav den en uppgift: kom med idéer om hur vammalabornas säkerhet kan förbättras. Det var startskottet.

En biträdande stadsdirektör fick i uppdrag att leda det säkerhetsfrämjande projektet tillsammans med Vammala stads tekniska servicecentral. I praktiken var det brandchefen som ledde det olycksfallsförebyggande arbetet.

Statistiken för Vammala visade att det största antalet olycksfall drabbade ensamboende äldre samt barn. Som mål för arbetet beslöt man försöka minska olycksfallen i hemmen, i skolorna och på arbetsplatserna genom upplysning, utbildning och rådgivning.

En liten stad har små resurser, därför stannade man för en plan på lång sikt.

Arbetet skedde på fältet

I Vammala anförtroddes man "fotfolket" det praktiska olycksfallsförebyggande arbetet, dvs. hemtjänstens anställda, lantbruksavbytare, brandinspektörer, byggnadsinspektörer, företags-

hälsovårdare, hemsjukvårdare, rådgivningsbyråer, FRK, församlingarnas väntjänst och den psykiatriska sjukvården.

I Vammala hade alla yrkesgrupper fått utbildning i förebyggande av olycksfall.

Det var uttryckligen fråga om att ändra sättet att arbeta. Exempelvis brandkåren skall bege sig ut på fältet för att ge information och utbildning. Det gällde att lära människorna ett tryggt sätt att leva. Arbetet måste börja med barnen. I Vammala blev rådgivningsbyråerna, daghemmen och skolorna en viktig kanal för det förebyggande arbetet.

Men säkerhetsfaktorerna framhölls också för lantbruken, vilkas verksamhetskultur avviker från städernas. Åldringarna fick hjälp att klara sig hemma genom hemsjukvården och bl.a. FRK:s väntjänst. Tillsammans kartlade man bl.a. åldringarnas behov av brandvarnare i hemmet och varnare skaffades och installerades.

I Vammala samarbetade man med den lokala pressen och radion för att främja det olycksfallsförebyggande arbetet.

Påverka attityderna

Det olycksfallsförebyggande arbetet gick vidare med hjälp av handboken "Tryggt mot 2000-talet i Vammala". Handboken som har en filosofisk utgångspunkt är framför allt avsedd att påverka attityder. Boken kom till för att ge vammalaborna och företagen grundläggande information om säkerheten och ändra attityderna i en mera säkerhetsmedveten riktning. Den innehåller också praktiska råd om hur man skall gå till väga vid olyckor och olyckstillbud.

Handboken framhåller vikten av att varje medborgare har vissa baskunskaper om förstahandssläckning, larmning och kännedom om utrymningsvägarna. Handboken är ett steg mot en ny säkerhetskultur.

Ett starkt samarbete har etablerats i Vammala mellan daghemmen, förskolorna, skolorna samt vård- och omsorgsinrättningarna. Säkerhetsarbetet satsar på barnen från förskolan till gymnasiet.

- Det olycksfallsförebyggande arbetet i Vammala kommer att ge resultat åren 2001-2003, förutspår brandchef Hannu Tähtö.

Oripää: Hembesök avhjälppte många riskmoment

– Till en början hade vi svårigheter att "sälja" idén, berättar Aira Iso-talo som koordinerar olycksfallsförebyggandet i Oripää. Folk frågade sig, på vilket sätt den angick dem eller deras arbete. Engagemang kräver arbete. Men när vi väl kom igång konstaterade vi, att den här verksamheten inte ens gick att skilja från arbetet, "det här har jag ju gjort i åratal". Det var egentligen fråga om att se på saker ur en ny synvinkel.

– Bäst är om det förebyggande arbetet kan göras till en del av den dagliga verksamheten, då riskerar det inte att bli bara ett projekt eller en kampanj och betonas inte heller för mycket.

I Oripää tog det olycksfallsförebyggande arbetet sin början genom ett seminarium om hem- och fritidsolycksfall som länsstyrelsen ordnade vintern 1994. Man samlade intresserade samarbetsparter samt kom överens om uppgifterna och arbetsfördelningen. Var och en fick sin egen sektor att bearbeta tillsammans med sina samarbetskontakter.

Målen för det olycksfallsförebyggande arbetet var

- att äldre som utgör en stor andel av invånarna i kommunen skall kunna klara sig så länge som möjligt hemma med hjälp av hemvårdens stöd och inte på grund av onödiga risker bli tvungna att vårdas på anstalt
- att invånarna på förhand skall vara beredda på risker i näromgivningen. Enbart att tala om riskerna hemma är till nytta.

En del av det vardagliga arbetet

I Oripää tog de anställda i organisationer som bland sina verksamhetsformer har hembesök hand om förebyggandet av hem- och fritidsolycksfall som en ny uppgift vid sidan av de tidigare. De gick tillsammans med invånarna igenom faromomenten i hemmet och diskuterade hur riskerna kunde elimineras. Som hjälpmedel användes de färdiga checklistor som hör till Kampanjen mot hemolycksfall. Dessutom vände man sig till andra specialgrupper. Föräldrarna till barn som skall börja skolan fick ta

del av ett särskilt olycksfallsförebyggande program i samband med besök på rådgivningen. Likaså spreds information till olika persongrupper i arbetsför ålder.

Tillsammans med personalen vid ålderdomshemmet och servicecentralen gick man igenom husets farliga ställen från arbetstagarnas och invånarnas synpunkt sett. Var och en antecknade under ett par veckor allt som han eller hon lade märke till. Anteckningarna gick igenom och ett förslag till ändringar sammanställdes för planerarna vid den tekniska byrån. Förslaget tjänade som underlag för en underhålls- och reparationsplan jämte budget för de kommande åren. Samtidigt uppgjordes en femårsplan för anskaffningen av hjälpmedel, eftersom årsbudgeten i en liten kommun inte tillåter att allt anskaffas på en gång.

En publikation med kommuninformation distribueras till varje hushåll i Oripää 3–4 gånger om året. Olycksfallsförebyggande har varit ett återkommande tema i publikationen.

I Oripää har man i anslutning till hembesök gjort ändringar och justeringar i den byggnadstekniska miljön, exempelvis ramper i trapporna, ledstänger, sandning, halkfria mattor. Också ett antal vardagliga problem har åtgärdats, t.ex. sådana som gällt elektricitet eller belysning.

Äänekoski med grannkommuner: Trygghetsprojektet startade med hälsokartläggning

– En kartläggning av problem och riskfaktorer ger en utgångspunkt för beslut om vad som bör göras och hur det bör göras. Arbetet kan motiveras på ett effektivt sätt och resultaten är lätta att konstatera. Att börja arbeta på måfå är ingen idé. Det lönar sig att göra en grundlig utredning av läget i kommunen och ta tid på sig, eventuellt anlita konsulter, och betala för det. Kostnaderna blir inte höga, man kan sköta saken inom den normala budgetramen – och på sikt leder det ändå till besparingar. Så sammanfattades kärnpunkterna av sedermera pensionerade överläkaren Juhani Boman vid samkommunen för hälsovården i Äänekoski med omnejd.

Kommuntrion Äänekoski, Sumiainen och Suolahti är den av vinnarna i tävlingen Trygg kommun som satsat speciellt på kartläggning av riskerna och statistiska utredningar. Den riksomfattande statistiken lämpar sig inte som sådan att bilda underlag för planering på lokal nivå. Äänekoski och dess grannkommuner skapade därför ett eget statistik- och uppföljningssystem. I arbetsgruppen deltog en erfaren forskare.

Ett exempel på statistik som utgick ifrån ortens egna behov var den som gjordes över deprimerade patienter med alkohol- eller drogmissbruk.

Hela projektet i Äänekoski och dess grannkommuner Sumiainen och Suolahti började med en undersökning av invånarnas hälsotillstånd.

Utredningen avslöjade ett betydande antal dödsfall till följd av olycksfall. Tre viktiga grupper utkristalliserade sig: skador som drabbat äldre för att de fallit eller snubblat, dödsfall som förorsakats av alkohol samt självmord. Alkohol och självmord gällde framför allt män.

Kommuntrions tjänstemän och företrädare för olika organisationer sammankallades och beslöt ta itu med saken.

Med trygghet som mål

Projektet för en tryggare Äänekoskiregion hade som mål att få olika förvaltningsgrenar, sammanslutningar, organisationer och kommuninvånare att ta del i det olycksfallsförebyggande arbetet och att verka för beteenden och attityder som främjar trygghet och säkerhet. Beslutsfattandet och den praktiska verksamheten i hela regionen bör ske med beaktande av olycksfallsförebyggande aspekter.

Primus motor i Äänekoskiprojektet blev en grupp bestående av brandchefen i Äänekoski, överläkaren inom samkommunen för hälsovården, en forskare och kontaktpersonen för hälsofosforan. Gruppen samarbetade med kommunernas olika förvaltningsgrenar, företag och frivilliga aktiva.

Företagshälsovården i nyckelställning

I Äänekoski vände man sig direkt till kommuninvånarna. Centrum för djungeltelegrafen var de olika frivilligorganisationernas gemensamma samlingspunkt "Naapuri" ("Grannen"). "Grannen" hade bl.a. en egen kolumn i tidningen, anslagstavlor, en plats i datanätet. Pensionärs- och veteranorganisationerna var också en bra kanal att nå invånarna för olika slags evenemang.

Företagshälsovården uppfattades som en speciellt viktig kanal. Var kommer alla sjuka äldre ifrån? Från arbetslivet. Om man där försummar att sköta hälsan, kommer följderna senare till synes. Det märkte man på hälsokartläggningen, framför allt gällde det männen.

Inom kommunerna distribuerades rusmedelsinformation till lärare, elever och elevernas föräldrar. Drogmissbruk uppmärksammades också på hälsocentralernas mottagningar, bl.a. genom effektivare korttidsingripanden.

Vid kartläggningen av olycksfallen i Äänekoskiregionen konstaterades också ett samband mellan ungdomar och idrottsolycksfall. Tränare, föräldrar och ungdomar sammankallades för att diskutera hur idrottsskador bland ungdomar skall kunna undvikas.

Inom sjukvårdsdistriktet startades utbildning som skall ge färdighet att identifiera drogberoende depressiva patienter och ge dem effektivare vård. Detta föregicks av en sex veckor lång observation av dem som sökte sig till den service som erbjöds. Det

var människor som hörde till den allvarligaste riskgruppen, med bl.a. narkotikaproblem och självmordsförsök i bakgrunden.

Aktiv informationsspridning

Äänekoski och dess grannkommuner vinnlade sig hela tiden om en aktiv och planmässig information. En redaktör från lokalpressen rekryterades att vara med i arbetsgruppen.

Förebyggandet av olycksfall lyftes fram av de lokala tidningarna. Varje säsong fick invånarna information i sina egna tidningar om var de största riskerna fanns i grannskapet och vad man kunde göra för att förbättra säkerheten. Säkerhetsfrågor av många olika slag togs upp, allt från användningen av cykelhjälm till hur man rör sig i halka och från riskerna med nyårsraketer till brandsäkerheten i flervåningshus.

I Äänekoski med omnejd har man målmedvetet gått vidare med stöd av de erfarenheter och utredningar projektet resulterat i. Myndighets- och lokalsamarbetet fungerar på bred bas och är engagerat. Man har blivit medveten om alkohol- och drogmissbruket som ett ökande problem i de tre kommunerna. Olycksfalls- och rusmedelsproblemen beaktas tillsammans. Ett gemensamt tvåårigt utbildningsprojekt om missbruksproblem avslutades i januari 2001.

Torneå: Familjerna i fokus

– Vi fick upp ögonen för helheten och tillämpade det på förebyggandet av olycksfall i Torneå, berättar Tuula Mikkola, som är avdelningsskötare inom öppenvården och kontaktperson för hälsofostran.

– Färdiga kanaler finns till kommuninvånarna. Dem lönar det sig att utnyttja. Organiseringen av samarbetet är också en utmaning när allt flera aktörer ansluter sig till oss för att delta i det olycksfallsförebyggande arbetet.

– Målet skall vara att det olycksfallsförebyggande arbetet blir en organisk del av det normala arbetet.

Torneå hade redan långa traditioner i fråga om säkerhetsarbete och förebyggande av olycksfall. Deltagandet i tävlingen Trygg kommun gjorde olycksfallsförebyggandet mera systematiskt.

Olycksfallsdagen växte i Torneå ut till en olycksfallsvecka. Målet blev klart under arbetets gång: en trygg miljö för torneåborna att bo och leva i. Det gällde att visa för invånarna hur viktigt det är att förebygga olycksfall och vilka möjligheter de själva har att påverka sin och familjens trygghet.

I Torneå hör olycksfallsförebyggandet administrativt till den samarbetsgrupp för hälsofostran som stadsstyrelsen tillsatt. En samarbetskommitté bestående av stadens tjänstemannaledning och förtroendevalda är nära involverad i verksamheten. Till arbetsgruppen för olycksfallsförebyggandet hör representanter för hälsovården, barndagvården, åldrings- och handikappvården, brandväsendet, skolektorn, ungdomssektorn och arbetarskyddet. Arbetsgruppen har ingen ordförande.

”En angelägenhet för alla”

Olycksfallsarbetsgruppen började smida planer och sätta dem i verket. Gruppens enskilda medlemmar hade kontaktnät åt olika håll. Dessutom kontaktade gruppen personer som man visste höll på med olycksfallsarbete och bad dem komma med.

Under olycksfallsveckan samlade olycksfallsarbetsgruppens medlemmar in feedback från sin egen sektor med fokus på vad

som gjorts, vad som gått bra och vad som hade kunnat göras bättre, och om det eventuellt fanns något nytt kvar till följande gång. Utvärderingen visade att man var inne på helt rätt väg.

Idéer från många håll

I Torneå hade man en helhetssyn på förebyggandet av olycksfall. Man ville få så många kommuninvånare som möjligt att fundera på problemen och på eventuella lösningar.

En preventiv infallsvinkel betonades. Från missbrukarvården vet man exempelvis att ju bättre sociala färdigheter de unga har, desto mindre använder de rusmedel. I Torneå har en rad projekt genomförts i syfte att förebygga missbruk och mycket har också satsats på krisarbete.

Rådgivningsbyråerna och daghemmen arbetade för ökad trygghet. De lokala organisationerna deltog entusiastiskt i det säkerhetsfrämjande arbetet. Arbetarskyddsorganisationen har ända från början gjort en mycket aktiv insats, likaså fritidsgården.

Systemet med beställningstaxi inom åldrings- och handikappvården ses som ett sätt att förebygga olycksfall bland äldre. Man kan beställa taxin hem, vilket ökar äldre människors trygghet och trivsel.

Kross för sandning delades ut till över 75-åringars hushåll med bistånd av byalag och jaktklubbar. För trafiksäkerheten uppgjordes en utbildnings-, upplysnings- och informationsplan. En aktion för sjövätt har ordnats, och i februari 2001 genomförs en aktion för trygg användning av snöskoter.

I Torneå har man som idé att närma sig torneåfamiljerna från många olika håll. Inom skolorna ordnades olika evenemang under olycksfallsveckan. Skoleleverna berättade om saken hemma, och de fick med sig listor för att checka säkerhetsriskerna i hemmet. Rådgivningsbyråerna, daghemmen och arbetsplatserna satsade också på information till hemmen.

Under olycksfallsveckan fick skadeförebyggandet också spaltutrymme och radiotid. Man satte sin lit till en process där människor småningom blir medvetna om saker och ting.

Affärerna som säljer olycksfallsförebyggande artiklar uppmanades slå ett slag för säkerheten i sina annonser och specialerbjudanden. Av responsen att döma har arbetet varit lyckat. Effekten syns också i olycksfallssiffrorna.

Kurikka: Närhet till kommuninvånarna – trygghet en vana

– Modellen "lok och vagnar" passar bra för förebyggande av olycksfall, anser stadsdirektör Pekka Vuorinen i Kurikka.

– Det behövs en ansvarig "lokförare" som håller i trådarna. Vid sidan av denna ena aktör behövs det en liten aktionsgrupp bestående av nyckelpersoner från olika delområden. Dessas uppgift är att engagera andra i olycksfallsarbetet. Den som har det övergripande ansvaret kan komma från vilken sektor som helst. Huvudsaken är att personen är motiverad och entusiastisk.

– Vagnarna bör utgöras av delområdenas stora helheter – socialväsendet, hälsovården, tekniska verket och skolan. Likaså bör aktivt fungerande frivilligorganisationer tas med i arbetet.

I Kurikka hade man blivit medveten om olycksfallen som ett problem. Samtidigt som kommunen deltog i tävlingen Trygg kommun, ville man ta upp förebyggandet av hemolycksfall till debatt också i offentligheten. Ett mera systematiskt grepp om olycksfallsförebyggandet var ett av målen.

Tävlingsdeltagandet ökade entusiasmen även i sådana instanser som redan tidigare hade arbetat med olycksfallsprevention. Samarbetet kom i gång på ett nytt sätt.

Uppfattningen i Kurikka var att olycksfallsförebyggande går ut på kartläggning av risker samt upplysning steg för steg – börjande med barnen och skolan. En olycka händer så lätt. Det gäller att rikta in sig på det lilla, så tar arbetet fart.

I Kurikka var det räddningsväsendet som började koordinera det olycksfallsförebyggande arbetet. Målet sammanfattades i mottot "Trygghet en vana i Kurikka stad".

Kurikkas insatser mot olycksfall skedde på många nivåer. Dels handlade det om varje arbetstagares person, dels om information och upplysning. När kroppsskador eller åldrande påverkar vardagslivet, behövs det information om hur man gör närmiljön sådan att den fortfarande ger möjlighet att leva ett självständigt och tryggt liv.

Utnyttja naturliga situationer

I Kurikka ville man föra olycksfallsförebyggandet så nära kommuninvånarna som möjligt och göra det så konkret som möjligt. Varje kontaktmöjlighet var viktig och därför utnyttjades många naturliga situationer där man kunde prata med kommunborna om metoder att förebygga olycksfall.

I samband med kommunens omsorgsprojekt kartlades behovet av trygghetstelefoner. Installeringen av trygghetstelefoner gav tillfälle att diskutera andra trygghetsfrågor.

Genom barnparkeringsverksamheten mötte man mammor och deras barn. Brandkårens ungdomsverksamhet erbjöd olycksfallsfostran, och ungdomarna gjorde riskkartläggningar i sina egna hem.

I samband med räddningsväsendets hembesök tog man också upp dörrtrallar och sandning och koncentrerade sig inte enbart på brandskyddet. Inspektionerna fick ett större inslag av upplysningsarbete.

En trygg och säker livsmiljö för alla

I Kurikka ville man skapa en livsmiljö där alla kan bo och leva tryggt. Stadsdirektör Pekka Vuorinens önskemål var att äldre personer skall kunna utnyttja simhallen och naturstigarna i kommunen utan att behöva vara ängsliga.

Det tekniska verket sågs som mycket viktigt för byggandet av en trygg miljö, där såväl skolvägarna som andra leder är så riskfria som möjligt. Olycksfallsförebyggandet måste beaktas redan i planeringsskedet genom val av material som förhindrar onödiga halk- och fallolyckor.

Tekniska lösningar sågs som ett viktigt sätt att ge äldre människor ökad trygghet, bättre förutsättningar att bo kvar hemma och möjlighet att få snabb hjälp vid behov.

Att snarast möjligt få ett fungerande system för uppföljning av olycksfallsläget betraktas som angeläget i Kurikka. Trygghetsupplysning via lågstadielever för kartläggning och eliminering av risker i hemmet och skolan ses som en av landvinningarna. Vid vårdinrättningar och vårdhem har man satsat på trygghetsplanering och olycksfallsförebyggande genom att hela personalen har funderat över de risker som de själva, arbetskamraterna och de vårdbehövande är utsatta för i den dagliga verksamheten.

Hyvinge: En rad småprojekt växte ut till mål för hela kommunen

För en kartläggning av olycksfallssituationen i Hyvinge tog man reda på lokala informationskällor och övervägde användbarheten av statistik som gällde hela landet. Tillsammans med samarbetspartnerna i det olycksfallsförebyggande projektet i Hyvinge sökte man fram information om stadens olycksfallssiffror i riksomfattande register: dödsorsaksregistret, vårdanmälningsregistret, statistiken över olyckor i vägtrafiken samt arbetsolycksfallsstatistiken. Det gav ett bra underlag när det gällde att bedöma hur olycksfallssituationen i Hyvinge tedde sig i jämförelse med hela landets nivå och även hur den hade förändrats.

Den allmänna bild som statistiken gett ville man dessutom precisera genom en särskild utredning. Fakta kring olycksfall i kommunen insamlades vid social- och hälsovårdens betjäningssällen under en månad. Inom hemtjänsten började man systematiskt anteckna alla fallolyckor som drabbade äldre personer.

– När vi till dessa uppgifter ytterligare lade arbetarskyddsorganisationernas information om olycksfall i arbetet, började olycksfallsbilden i vår kommun småningom klarna, berättar Ismo Laatta, arbetarskyddsfullmäktig och ordförande för aktionsgruppen inom olycksfallsprojektet i Hyvinge.

Sedan flera år tillbaka hade en trafiksäkerhetsarbetsgrupp redan varit verksam i Hyvinge. Man beslöt att bredda arbetet och utveckla ett helhetsgrepp på olycksfallspreventionen. På det sättet uppstod projektet *24 trygga timmar i Hyvinge*.

En delegation inrättades för att styra och utvärdera projektet och en aktionsgrupp tillsattes för att göra grovjobbet. Ända från början ville delegationen och aktionsgruppen utveckla sitt kunskapsunderlag genom utbildning.

Till målgrupp för olycksfallsförebyggandet utsågs alla som bor i kommunen.

Ett centralt mål för projektet i Hyvinge var att skapa en trygghetskultur där kommuninvånarna själva ingriper mot brister och risker som de upptäcker i sin omgivning och vet att kontakta rätt instans för att få missförhållandet åtgärdat.

Målen för projektet var att:

- sänka olycksfallssiffrorna
- lansera en heltäckande trygghetskultur
- införliva ett aktivt förebyggande av olycksfall som en del av verksamheten inom kommunen och andra instanser som verkar där
- främja ett nollrisktänkande
- skapa ett system för statistikföring av olycksfall
- göra folk medvetna om de pågående trygghetsprojekten
- rikta uppmärksamhet på säkerhetsfrämjande instanser och informera om hur de kontaktas.

Fungerande samarbetsnät

Det olycksfallsförebyggande projektet *24 trygga timmar i Hyvinge* försiggick på tre nivåer, i arbetsgrupper som tillsatts av stadsdirektören. Delegationen bestod av representanter för tjänstemannaledningen och de förtroendevalda. Aktionsgruppen skötte praktiska uppgifter och genomförde arbetena enligt de riktlinjer som delegationen godkänt. Den tredje nivån utgjordes av fem projektgrupper. Lösningen visade sig fungera bra.

En av huvudprinciperna när olycksfallsprojektet startades var att inte grunda nya organisationer om det redan fanns lämpliga lösningar. Eftersom resurserna var begränsade och samma personer var verksamma på flera ställen, lönade det sig att göra samarbetet fungerande.

Målinriktat arbete

I Hyvinge styrdes verksamheten av två centrala principer. Dels ville man nå ut till så många hyvingebor som möjligt, dels ville man ändra de olika sektorernas arbetssätt och göra olycksfallsförebyggandet mera målmedvetet.

Ett sådant målinriktat grepp började man föra ut i de olika sektorerna. Det gjorde man genom att först skaffa erfarenhet inom ett av delområdena och sedan sprida de fungerande arbetssätten till hela staden. Olycksfallsförebyggandet startade i form av specialprojekt i några skolor, daghem och enheter inom hemtjänsten för äldre.

Särskilt entusiastiskt och resultatgivande var arbetet i en av hemtjänstenheterna, och det ledde till att förebyggandet av olycksfall lyftes fram som ett av fem mål för äldreomsorgen i he-

la Hyvinge. En rad småprojekt på fältet och ett begränsat pilotprojekt växte ut till hela kommunens mål.

I växelverkan med kommuninvånarna

Lokaltidningen Hyvinkään Sanomat skrev aktivt om olycksfallstemat. I Hyvinge ordnades olika evenemang och aktioner i syfte att nå ut till så många kommuninvånare som möjligt och göra dem uppmärksamma på olycksfallsriskerna. Inför millennieskiftet hade man en upplysningskampanj om farorna med fyrverkeripjäser. Andra aktioner inkluderade en sandnings- och snöplogningskampanj med belöningar till underhållsansvariga som utmärkt sig för omsorgsfull plogning och sandning av leder för den lätta trafiken, en reflexkampanj riktad till skolor och arbetsplatser varje höst samt en torgfest i Hyvinge centrum i samband med den riksomfattande Olycksfallsdagen.

Under Olycksfallsdagen fick invånarna en presentation av kommunens beredskap att hjälpa i nödsituationer. I den tillhörande marknaden deltog ortens cykel- och däckaffärer samt företag som säljer säkerhetsanordningar. Projektet *24 trygga timmar i Hyvinge* hade också en representativ avdelning vid en mässa för småbyggare.

Lokaltidningen tog aktivt del i projektet *24 trygga timmar i Hyvinge*. Chefredaktören satt med i delegationen, och tidningens redaktör deltog i aktionsgruppens möten. Tack vare redaktörernas aktiva medverkan publicerade tidningen mångsidigt material med rätta teman vid rätta tidpunkter.

Besök adressen www.hyvinkaa.fi/turvallisuus/index.htm för mera information, på finska, om olycksfallsarbetet i Hyvinge.

Nätverk av säkra och trygga kommuner

Nationellt nätverk

Alla vinnande deltagare i tävlingen Trygg kommun blir medlemmar i ett nationellt nätverk av säkra och trygga kommuner. Nätverket ger kommunerna möjlighet att samarbeta och utbyta erfarenheter och därigenom ytterligare förstärka det olycksfallsförebyggande arbetet. Sammankomster för nätverket arrangeras årligen.

Kontaktperson:

Anne Lounamaa, Stakes
tfn (09) 3967 2186
fax (09) 3967 2496
e-post: anne.lounamaa@stakes.fi

Nätverket Safe Community

Samarbetet kan också utsträckas över kommunens och landets gränser. Kommunerna har möjlighet att ansluta sig till ett internationellt nätverk.

FN-organet Världshälsoorganisationen (WHO) genomför ett program kallat "Safe Community". Avsikten är att upprätta ett världsomspännande nät av säkra och trygga kommuner och att uppmanera skapandet av säkerhetsfrämjande och skadeförebyggande program på lokalplanet.

Medlemmar i WHO:s Safe Community-nätverk finns för närvarande bl.a. i Australien, Storbritannien, Thailand, Frankrike, Kanada, Danmark, Sverige och Norge. Nätverket är ett internationellt samarbetsforum. De som ansluter

sig måste ha en vilja att utveckla sitt säkerhets- och trygghetsfrämjande som medlem i en internationell sammanslutning. Det förutsätter ett långsiktigt och metodiskt arbete för förebyggandet av olycksfall. Se bifogade kriterier för Safe Community (s. 29).

Kontakter i Finland:

Anne Lounamaa, Stakes
tfn (09) 3967 2186
fax (09) 3967 2496
e-post: anne.lounamaa@stakes.fi

Auli Paavola
Finlands Kommunförbund
tfn (09) 771 2774
fax (09) 771 2778
e-post: auli.paavola@kuntaliitto.fi

WHO Collaborating Centre on Community Safety Promotion: Karolinska Institutet

Institutionen för
folkhälsovetenskap,
avdelningen för socialmedicin
Norrbacka
SE-171 76 Stockholm
Sverige
Professor Leif Svanström,
tfn +46 (0)8 517 779 42
e-post: leif.svanstrom@phs.ki.se
Koordinator Moa Sundström
tfn +46 (0)8 517 779 48
e-post:
moa.sundstrom@socmed.sll.se
fax: +46 (0)8 33 46 93
webbsidor: www.phs.ki.se/csp/

Kriterier för Safe Community-nätverket

En kommun (eller annat lokalsamhälle) skall uppfylla följande 12 kriterier för att kunna bli medlem i det internationella nätverket Safe Community.

1. En tvärssektoriell grupp skall finnas som arbetar med skadeprevention.
2. Gruppen för det skadeförebyggande arbetet skall samverka med befintliga nätverk (t.ex. organisationer, sjukvårdsdistrikt, företag).
3. Det olycksfallsförebyggande programmet skall omfatta alla åldrar, miljöer och situationer.
4. Programmet måste visa omsorg om högriskgrupper och högriskmiljöer.
5. Systematisk skaderegistrering skall finnas för dokumentering av skadornas frekvens och orsaksmönster.
6. Programmet skall vara långsiktigt.
7. Utvärderingen skall ske med hjälp av indikatorer som ger nödvändig information om programmets effekter och processens framskridande.
8. Analys skall göras av kommunens organisation och de lokala aktörernas möjligheter att delta i det skadeförebyggande arbetet.
9. Hälso- och sjukvårdssektorn skall engageras i skaderegistrering och olycksfallsprevention.
10. Alla nivåer i kommunen – tjänstemän, förtroendevalda och invånarna själva – skall involveras i skadeförebyggandet.
11. Kommunen är ansvarig att ge nationell och internationell spridning åt sina erfarenheter från det lokala arbetet.
12. Kommunen skall bidra till att stärka nätverket Safe Community.

Informationskällor för hela landet

Nedan följer en lista över allmänna källor som kan vara till hjälp vid kartläggningen av olycksfallssituationen i kommunen:

- Statistikcentralen:** Dödsorsaksstatistik. Finns kommunvis. Kontaktperson: Hilkka Ahonen, tfn (09) 1734 3249. Olyckor i vägtrafiken, uppgifter finns kommunvis. Kontaktperson: Raini Östlund, tfn (09) 1734 3205. Arbetsolycksfall. Uppgifter finns bl.a. länsvis. Kontaktperson: Seppo Paananen, tfn (09) 1734 3420. Fritidsolycksfall och befolkningsundersökningar. Kontaktperson: Markku Heiskanen, tfn (09) 1734 2571. Servicen är avgiftsbelagd. (www.stat.fi)
- Stakes (Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovårdsbranschen):** Vårdanmälningsregistret HILMO. Uppgifter om anstaltsvård inom social- och hälsovården samt om vårdformer som ersätter anstaltsvård. Finns kommunvis. Kontaktperson: Simo Pelanteri, tfn (09) 3967 2356. Servicen är avgiftsbelagd. (www.stakes.fi)
- Stakes:** Statistiskdatabasen SOTKA. Innehåller statistiska uppgifter, insamlade av ett flertal dataproducenter, om social- och hälsovården i alla landets kommuner. Från 1990-talet har databasen ca 3000 uppgifter om varje kommun. Databasen innehåller allmänna uppgifter om olycksfall. Kontaktperson: Sirkka Kiuru, tfn (09) 3967 2099. Servicen är avgiftsbelagd. (www.stakes.fi)
- Kommunernas brand- och räddningsverk:** Systemet PRONTO. Statistik över inträffade olyckor kommunvis. Kontaktpersoner: kommunernas brandchefer.
- Finlands Simundervisnings- och Livräddningsförbund:** Statistik över drunknade. Går att få regionala uppgifter. Tfn (09) 343 6560. (www.suh.fi)
- Trafikförsäkringscentralen:** Statistik över trafikolyckor med dödlig utgång och över ersatta trafikskador. Kan erhållas kommunvis. Kontaktperson: Pekka Sulander, tfn (09) 680 401. (www.vakes.fi)
- Olycksfallsförsäkringsanstaltens förbund:** Statistik över arbetsolyckor och yrkessjukdomar. Uppgifter går att få kommunvis. Kontaktperson: Sakari Seppänen, tfn (09) 6804 0377. (www.vakes.fi)
- Säkerhetsteknikcentralen (TUKES):** Registret VARO med information om olycksfall och skador. Innehåller uppgifter om olycksfall inom industrin samt olycksfall som haft med elektriska anordningar att göra. Uppgifter går att få kommunvis. Kontaktperson: Merja Rusanen, tfn (09) 616 7518. Databasen kommer att finnas på centralens webbsidor (www.tukes.fi)

Tilläggsupplysningar

Kampanjen mot hemolycksfall

- Anja Alila
Finlands Röda Kors
tfn (09) 1293 275
fax (09) 1293 349
e-post: anja.alila@redcross.fi
 - Markku Haiko
Finlands Kommunförbund
tfn (09) 771 2064
fax (09) 771 2142
e-post:
markku.haiko@kuntaliitto.fi
 - Liisa Joutsu
Räddningsbranschens
Centralorganisation i Finland
(SPEK)
tfn (09) 4761 1324
fax (09) 4761 1400
e-post: liisa.joutsu@spek.fi
 - Anne Lounamaa
Stakes
tfn (09) 3967 2186
fax (09) 3967 2496
e-post: anne.lounamaa@stakes.fi
 - Auli Paavola
Finlands Kommunförbund
tfn (09) 771 2774
fax (09) 771 2778
e-post: auli.paavola@kuntaliitto.fi
 - Merja Söderholm
social- och hälsovårdsministeriet
tfn (09) 1604 028
fax (09) 1604 144
e-post:
merja.soderholm@stm.vn.fi
 - Kaarina Tamminiemi
Centret för hälsofrämjande
tfn (09) 7253 0331
fax (09) 7253 0320
e-post:
kaarina.tamminiemi@health.fi
 - Joona Vuorenpää
Finska Försäkringsbolagens
Centralförbund
tfn (09) 6804 0254
fax (09) 6804 0255
e-post: joona.vuorenpaa@vakes.fi
- Om kommunernas erfarenheter:**
- Björneborg: Ulla Eklund
tfn (02) 621 3617
e-post: ulla.eklund@pori.fi
 - Vammala: Hannu Tähtö
tfn (03) 519 8297
e-post: hannu.tahto@vammala.fi
 - Oripää: Aira Isotalo
tfn (02) 7625 326
 - Äänekoski med grannkommuner:
Lea Sippola
tfn (014) 574 4503
0400 649 547
e-post: lea.sippola@
terveyskeskus.aanekoski.fi
 - Torneå: Tuula Mikkola
tfn (016) 432 901
e-post: tuula.mikkola@tornio.fi
 - Kurikka: Raimo Bredarholm
tfn (06) 451 3732
0400 860 606
e-post:
raimo.bredarholm@kurikka.fi
 - Hyvinge: Ismo Laatta
tfn (019) 459 1488
040 567 1590
e-post: ismo.laatta@hyvinkaa.fi
- Nyttiga www-länkar:**
www.spek.fi
www.health.fi
www.tapaturmapaiva.com

En trygg kommun

I Finland skadar sig varje dag över 2 000 personer till följd av hem- och fritidsolycksfall. Varje dag omkommer sex av de drabbade.

Det handlar om en samhällsutmaning av samma storleksordning som en storolycka. Mot storolyckor brukar man gardera sig.

Hem- och fritidsolyckor går att förebygga. I vår egen kommun. Genom att vi arbetar tillsammans. Systematiskt och målmedvetet.

Insatser mot hem- och fritidsolyckor måste kombinera vetande och kunskaper, samarbete och engagemang från många olika sektorer.

Långsiktigt och metodiskt arbete ger de bästa resultaten.

Utgångspunkten är att kartlägga den allmänna olycksfallssituationen i kommunen med hjälp av statistik och lokala utredningar. En god kartläggning av utgångsläget är till hjälp när man skall ställa upp målen för det olycksfallsförebyggande arbetet, välja tyngdpunkter, verksamhetsobjekt och prioriteringar, och samtidigt får man också måttstockar för uppföljning och evaluering av resultaten.

Samarbete är styrka. Ett samarbetsnätverk på bred bas har de bästa förutsättningarna att nå ut till kommuninvånarna. Man kallar samman en lämplig grupp och kommer överens om vem (eller vilka) som ansvarar för projektet. En liten kärntrupp utses att göra "grovjobbet". Följande steg är att utse samarbetspartners och definiera deras uppgifter. Man gör upp en handlingsplan och avtalar om arbetsfördelningen, ansvarsområdena och andra praktiska arrangemang. Kommunens tjänstemannedning och förtroendevalda beslutsfattare engageras. Det gäller också att förbereda och motivera dem som arbetar med olycksfallsförebyggande på fältet.

Bra planering är halva jobbet. En bra handlingsplan anger målen och målgrupperna, metoderna och tidtabellerna. Det skall också framgå vem som står för arbetet och vem som betalar.

Förebyggandet av olycksfall är ett krävande, långsiktigt och mångfasetterat arbete. Den här handboken innehåller information, synvinklar och praktiska erfarenheter som belyser kommunernas roll i det.

Social- och hälsovårdsministeriet
Inrikesministeriet
Stakes
Centret för hälsofrämjande

Räddningsbranschens
Centralorganisation i Finland (SPEK)
Finska Försäkringsbolagens
Centralförbund

